

חולין טז

משה שווערד

1. תוספות מסכת חולין דף טז עמוד ב ד"ה או שהיה

או שהיה קנה עומד מאליו - לאו למעוטי נטעו אדם קאתי דההוא נמי חשיב מחובר מעיקרו דאפי' למאן דאמר המשתחוה לבית אסרו המשתחוה לאילן לא אסרו אלא תוספת דוקא ולא נקט הכא עולה מאליו אלא לגלות על צור היוצא מן הכותל דאיירי בכותל מערה דומיא דקנה העומד מאליו.

2. ספר שערים מצויינים בהלכה

ואיבע"א הא והא בסרנא דמיא, הא בכח ראשון הא בכח שני. כתב בתבואות שור (סי' ז סק"א) מדלא קאמר הא והא בדפחרא הא בסיכוב ראשון הא בסיכוב שני, אי נמי הא בעודו מחזיק ידו בגלגל והא שסר ידו לאחר שהתחיל לגלגל, משמע מכל זה דבפחרא כיון שהוא כח גברא אין חילוק בכל זה, ואפילו לאחר שהתחיל לגלגל סר ידו והיא מתגלגלת מאליה מכח התחלתו ושחטה כשרה, ואפי' מתגלגלת מכחו זה כמה פעמים, והוא כבר סר ידו, והשחיטה נעשה בסיכוב האחרון, מ"מ הכל מכחו בא כו' עיי"ש. ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"ג סי' קי ס"ק כב) דמזה יש לדרן לגבי המכונות לאפיית המצות, דמה שהאדם גורם תנועת החשמל ע"י שלווחץ הכפתור, זה עצמו הוא כח האדם, ואפי' סר ידו אח"כ, מ"מ הכל מכחו בא, עיי"ש באריכות שהבאנו דברי האחרונים בענין זה.

3. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף טז עמוד א

במצת מצוה דמכונה. עיקר הדין לשמור לשמה, והרי שמר. וא"צ כח גברא, לעשות פעולה, ויש ראשונים דס"ל דאפילו גוי שאפה מצות וישראל ע"ג ומלמדו לשמה כשרה, דהרי הישראל שמר לשמה. לחומרא סוברים שצריך מעשה, וזהו הדור מצות יד, מלבד טעמים אחרים.

4. תוספות מסכת חולין דף טז עמוד א ד"ה מנין לשחיטה

מנין לשחיטה שהיא בתלוש שנאמר ויקח את המאכלת - ואם תאמר והא האי קרא בקדשים כתיב דבפרק התודה (מנחות דף פב: ושם ד"ה ויקח) ובסוף פ' דם חטאת (זבחים דף צז: ושם ד"ה והתם) נפקא לך מהכא דקדשים טעונין כלי ואומר ר"ת דלענין תלוש גמרינן נמי אחולין מדכתיב לשחוט את בנו ולא כתיב לשחוט את העולה אבל כלי לא שייך למילף בחולין אלא בקדשים כשאר עבודות דבעו כלי שרת ומדכתיב ויקח ולא כתיב ויכין דרשינן תלוש בחולין ומדכתיב מאכלת ולא כתיב המתך דרשינן כלי בקדשים ואף על גב דהכא דחי רבי חייא דזריזותיה דאברהם קמ"ל התם לא שייך למימר הכי.

5. רש"י מסכת חולין דף טז עמוד א ד"ה קרא זריזותיה

קרא זריזותיה דאברהם קמ"ל - שחש ונזהר שמא לא ימצא צור אפילו מחובר והביא עמו מאכלת, ל"א רב לא שמע דבריו של רבי אלא מקרא שמע יוצא מפיו ולא ידע על מה ואמר ליה רב לרבי חייא מאי קאמר רבי אמר ליה טעם הביא לשחיטה שנפסלה במחובר ומן המקרא אבל אינו עיקר אמר ליה והא קרא קאמר כו'.

6. רש"ש על חולין דף טז/א

שם מנין לשחיטה שהיא בתלוש שנאמר ויקח את המאכלת כו'. ועי' בתוס' דדייק מדלא כתיב ויכין. וקשה דלשון הכנה לא שייך אלא בדבר שיצטרך לו אח"כ לא בזמן שהוא בו עתה. והכא הלא לקחה לשחוט בה עכשיו. ועוד הלא מצינו לשון קיחה גם במחובר כמו ויקח את כל ארצו מידו וכן טובא. וזה י"ל כמו דאמרינן בב"מ (נו ב) על הא דפריך שם מהאי קרא דע"כ ידו פ"י רשותו. על הא דדרשינן מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד דהיינו מטלטלין. ומשני כל ידו ידו ממש הוא וש"ה דל"ה אלא רשותו. וה"נ נימא הכי כל קיחה קיחה ממש היא וש"ה דל"ה. אבל קשה גבי מילה מצינו ג"כ ותקח צפורה צור נימא נמי דפסול במחובר ולא אשתמיט שום דוכתא לאשמעינן דפסול בה מחובר. ועוד פריעה תוכיח דנהגו בצפורן. ועי' בע"ז (י ב) בעובדא דקטיעה בר"ש. לכן היה נלע"ד דט"ס הוא בגמרא וע"ל קרא קמא ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו כו'. וע"כ תלושה היתה כיון שהוליכה אתו. וא"ש לפ"ז מאי דדחי זריזותיה דאברהם קמ"ל. ולשון התוס' מדכתיב לשחוט את בנו כו' יש לדחוק קצת. אולם בב"ר ראיתי ג"כ דרשה זו על הקרא השני כמו דאיתא לפנינו בגמרא:

7. חתם סופר על חולין דף טז/א

שנאמר ויקח את המאכלת. צ"ע דלא מיייתי קרא קמא ויקח את האש ואת המאכלת. ועוד מה דחי ר"ח זריזותיה דאברהם קמ"ל הא כבר ידעינן זריזותיה מקרא קמא. ובמדרש רבה פ' וירא משמע דלא מויקח דריש דאורחיה דקרא הכי אלא מלשון וישלח ידו ויקח, וא"ש דבקרא קמא לא כתיב וישלח ידו. ואהא נמי א"ש זריזותיה לא על שלקח עמו מביתו אלא לשון שליחות יד היא זריזות ושילוח. אך בשמעתין לא משמע כן וכן תוס' כתבו דה"ל למימר ויכין משמע מויקח דריש א"כ ה"ל לאתויי מקרא קמא. וכן ק' לי בזבחים ומנחות מיייתי כלי בעולה מהאי קרא וקאמר מנ"ל דעולה הוה ומיייתי ויקח את האיל ויקריבהו לעולה תחת בנו וקשה הא לא לקח הכלי על מנת להקריב איל לעולה וה"ל לאתויי מקרא קמא והעלהו לי לעולה ולשם זה לקח כלי, וצ"ע:

8. בן יהודע על חולין דף טז/א

מנין לשחיטה שהיא בתלוש שנאמר ויקח את המאכלת. הכונה הוא דיליף זה מיתורא דקרא דאיכא יתור בפסוק זה, דהוה ליה למימר וישלח אברהם את ידו לשחוט את בנו, ומסתמא, משמע שישחט במאכלת, ולהכי יליף רבא יתור הכתוב לאשמעינן שהשחיטה בתלוש, כי אין מאכלת במחובר אלא רק בתלוש, ולהכי פריך והא קרא קאמר, כלומר זו ראייה גמורה מיתורא דקרא, וכל ילפות רז"ל בעלמא הוא בכהאי גונא, והשיב קרא זריזותיה דאברהם קמ"ל, כלומר אין יתור זה בא ללמדינו דין אלא בא ללמד זריזות אברהם אבינו ע"ה דהזמין המאכלת בחיקו, וכאשר עקדו תכף הושיט ידו ולקח המאכלת לשחוט שלא היתה המאכלת מונחת במקום אחר רחוק מן המזבח ג' או ד' אמות כדי שיצטרך לקום אחר עקידה להביאה לשחוט בה, אי נמי קמ"ל שלא נתרשלה ידו אחר עקידה בליקחת המאכלת אלא תכף אחר עקידה נזדדז ליקח המאכלת במהירות כדי לשחוט:

9. ספר שערים מצויינים בהלכה

קרא זריזותיה דאברהם קמ"ל. פרש"י שחש ונזהר שמא לא ימצא צור אפי' מחובר והביא עמו מאכלת. ובפרדס יוסף (שמות ד-כה) ציין למש"כ הש"ך עה"ת (שם ד"ה שמעתי) למה לקחה צפורה צור ולא סכין, לפי שהברזל לא היה לו חלק בקדושה שנאמר (תבא כו-ה) "לא תניף עליהם ברזל", לזה לא נזכר סכין בתורה, שגם בעקידה נאמר "ויקח את המאכלת" דבר שחותך ואוכל, וכן מצינו ביהושע (יהושע ה-ב) "עשה לך חרבות צורים". ועי' ברמב"ם (מילה פ"ב ה"א) ובשו"ע (יו"ד סי' רסד ס"ב) מצוה מן המוכחר למול בברזל כו', ונהגו כל ישראל בסכין, ועי"ש מש"כ הפרישה בשם המדרש.

10. חתם סופר על חולין דף טז/א

ע"כ נ"ל שלא לקח סכין של מתכות שלא להניף עליו ברזל אלא של עץ קרימות של קנה דאפי' אי שחיתת עולה בעי כלי שרת דוקא ורבי ס"ל אין עושין כלי שרת של עץ כמ"ש תוס' לעיל ג' ע"א מ"מ היינו בביהמ"ק אבל אז היה כלי שרת של עץ וע"כ לא שאל יצחק אלא על העצים וסכין בכלל והיינו שני בקיעי עצים ר"ל שני מיני מצות בבקיעי עצים א' לסכין וא' להדלקה ויבקעו שני מיני מים. נמצא מו"ו דויבקעו מוכח זריזותיה דאברהם שכבר לקח סכין של עץ מביתו וא"כ ויקח את המאכלת למה לי ש"מ לפסול מחובר והיינו וי"ו אאופתא אבקעת וי"ו דויבקעו דמוכח שני מיני בקיעי עצים:

11. ספר שערים מצויינים בהלכה

מנין לשחיטה שהוא בתלוש שנאמר ויקח כו'. כתב הצ"ח במס' שבת (קלא.) דאם נטל לולב או אתרוג במחובר לקרקע נמי יצא. ובמנחת פתים (או"ח סי' תרנב) הקשה עליו מדכתיב (אמור כג-מ) "ולקחתם לכם", והרי בגמ' כאן אמרי' דיליף שחיטה בתלוש מדכתיב "ויקח" נועי' בדברינו במס' קידושין (ב. ד"ה וקחה) שהוכחנו שאין חילוק בין לשון קחה ללשון לקחה אלא לענין למידת גזירה שוה]. ובהגהות מהרש"ם (או"ח סי' תרנא ס"ה) דחה ראייתו, דהכא כתיב "וישלח את ידו ויקח" דמשמע דבר הניקח מיד ליד, וכעין דאיתא במס' קידושין (כ.) עה"כ (בהר כה-יד) "או קנה מיד עמיתך" דבר הנקנה מיד ליד, ועוד דהמאכלת הוא דבר שבתלוש, ואין ראייה להתם, ועוד דהתוס' כתבו דלחולין ילפינן מדלא כתיב ויכין, והיינו משום דכל הלקיחה היה רק הכנה לשחוט הו"ל למימר ויכין, ואין ראייה מזה להתם דגוף הלקיחה היא המצוה. וע"ע בתשו' מהרש"ם (ח"א סי' א.) ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"ג סי' קלו סק"א) מדברי הפוסקים בענין זה.

והנה בחי' הרשב"א במס' גיטין (כא. ד"ה מתני') וברא"ש שם (פ"ב סי' כג) ובתוס' הרא"ש שם (ד"ה אין) כתבו, דגט פסול במחובר מטעם דכתיב (תצא כד-א) "ונתן בידה" דבר הניתן מיד ליד והיינו תלוש. ומצאתי בטו"ז (אהע"ז סי' קכד סק"ט) דמחלק בין התם להכא, דהכא ילפינן לה משינוי לשון דקרא מדכתיב ויקח ולא ויכין כמש"כ התוס', אבל התם ילפינן לה ממשמעות הקרא דכתיב "ונתן בידה" דהיינו שיכול ליתן אותה בידה, עי"ש מה שמיישב בזה. והבאנו דבריו להלן (ע"ב ד"ה בעי) עי"ש.

12. מהר"ץ חיות מסכת חולין דף טז עמוד א

גמרא קרא זריזותי' דאברהם קמ"ל. נ"ב עיין (יומא כח ע"א) ואנן מאברהם נקום ונגמר ועי' ערוך ע' שחר דפי' דאין למדין מאברהם מפני שעדיין לא נצטוה במצות. ועיין ירושלמי פ"ג דמו"ק הנחנו כלל בזה. דאין למדין מקודם מתן תורה. ורק חביבות המצוה מה שהוא רק התנהגות טובות ולא מצד חיוב למדין גם מאברהם כמו דילפינן מן וישכם אברהם בבוקר דזריזין מקדימין למצות והא דדרשינן בזבחים דשחיתת קדשים טעונה כלי עי' תוס' כאן צ"ל דשאני קדשים דנצטוו בני נח דכתיב לעבדה ולשמרה ודרשינן בכראשית רבה לעבדה אלו הקרבנות ובדבר שנצטוו שוב למדין מהם שפיר כמו דילפינן מן מצות מילה באברהם הרבה ענינים מה שנוגע אלינו:

13. חדושי הר"ן מסכת חולין דף טז עמוד ב

תלוש ולבסוף חברו לענין שחיטה מאי. פיר' הכי קמיבעאי ליה לענין ע"א אשכחן תלוש ולבסוף חברו הוי תלוש משום דקרא דע"א מוכח הכי דמדמעט רחמנא הרים אלמא דוקא הר שהוא מחובר מעיקרו אבל תלוש ולבסוף חברו בביתו נטר. ולגבי הכשר זרעים אשכחן דאיכא מ"ד דמחובר דמי דמענייניה דקרא נמי הוא דמדכתיב וכי יותן מים על זרע משמע דדוקא חשב לצורך תלוש גמור מכשיר אבל תלוש ולבסוף חברו כמחובר דמי ומבעי ליה גבי שחיטה אי הוי כתלוש והיינו משום דנפקא לן מויקח את המאכלת דמשמע מיני' תלוש גמור כדאשכחן לענין הכשר זרעי' או דילמ' לאו מויקח את המאכלת גמר ופסול מחובר גמיר ליה ותלוש ולבסוף חברו לענין שחיטה כתלוש דמי כדאשכחן לענין ע"א. וא"ת ומאי קאמיבעי ליה לרבא הא אסיקנא לעיל ממתני' וברייתא תלוש ולבסוף חברו בדיעבד שחיטתו כשרה. י"ל דהכא לית ליה האי אוקמתא דאוקים לעיל למתני' ומתניתא דס"ל דמתניתן ר' חייא היא דר' חייא במחובר מעיקרו אסור לכתחלה גורה שמא ישחוט בדבר שלא בא מכה אדם מיהו בדיעבד שחיטתו כשרה ובתלוש ולבסוף חברו מכשיר ר' חייא לכתחלה והיינו ברייתא דהכל שוחטין בין בתלוש בין במחובר ומ"ה בעי רבא אליבא דרבי דפסיל שחיטת מחובר אפילו בדיעבד תלוש ולבסוף חברו מאי. ולעולם לא ניחא לן בהאי אוקמתא דמוקים רבא משום דניחא לן לאוקומה למתני' כרבי ולא ניחא לן למימר רבי היא ונסיב לה אליבא דר' חייא. ועוד דאם איתא דר' חייא לית ליה פסול שחיטה במחובר מדאורייתא כלל לא ניחא לן שיהא אסור לכתחלה משום גורה דשחוט ישחוט בדבר שאינו בא מכה אדם. ומ"ה מוקמינן לה לעיל ומסקינן דתלוש ולבסוף חברו שחיטתו כשרה בדיעבד:

14. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף טז עמוד א

בעי רבא תלוש ולבסוף חיברו לענין שחיטה מאי. הנה בגמ' לעיל אסקינן דתלוש ולבסוף חיברו כשר בדיעבד לרבי, ואילו רבא כאן איבעיא ליה ולא איפשיטא וביאר הרשב"א דהם ג' אמוראים שונים, כ"א הביא ראייה אחרת. ועוד מוסיף הרשב"א, מסיפא ראייה חזקה שכמחובר, דלמה הוסיף צור עיין שם. ונחלקו הראשונים בזה לדינא אם נקטינן כסוגיא דלעיל דכשר בדיעבד, או נקטינן כרבא דלא איפשיטא. דעת הבעה"מ והרא"ש דהוא ספיקא דדינא, והשחיטה פסולה. ודעת הרי"ף הרמב"ם והרמב"ן דהשחיטה כשרה בדיעבד, משום דלעיל מבואר דשחיטתו כשרה לרבי, ועוד דאף רבא לא נסתפק אלא משום שמצינו שלענין הכשר זרעים איכא תנא דס"ל דהו"ל כמחובר, אך לר"פ דהלכתא כוותיה לכ"ע הוה כתלוש לענין הכשר, ואין מקום להסתפק לענין שחיטה.

15. ספר שערים מצויינים בהלכה

ה' דברים נאמרו בקרומית של קנה, אין שוחטין בה כו'. עי' ברש"י דהטעם בזה דקיסמין נבדלין ממנו, ויש לחוש לנקיבת הסימנים. וכבר הבאנו לעיל (טו: ד"ה ורמינהי) דבירושלמי שבת (פ"ח ה"ו) איתא הטעם משום רוח רעה [וכזה איתא במד"ר וירא פנ"ו-ו]. ובכ"י (יו"ד ריש סי' ו) הביא בשם הבעל העיטור דלטעם הירושלמי אפילו בדיעבד שחיטתו כשרה, אבל לרש"י שיש לחוש לנקיבת הסימנים גם בדיעבד אסור. ועי"ש בדרכ"ת (סק"ו) שהביא דעת רוב הפוסקים לאסור בדיעבד. אבל עי"ש בקרבן העדה דמבאר דברי הירושלמי דטעם של רוח רע קאי על הא דאין מקנחין, אבל השאר הוא משום סכנה, ועי"ש בשיירי קרבן שהשיג על הבי"ד גם הירושלמי ס"ל דאסור בדיעבד. ועי' בתשו' שבות יעקב (ח"ב יו"ד סי' קה) דמדברי הבי"ד הנ"ל איכא ראייה דדברים האסורין משום רוח רע כאוכלין ומשקין תחת המטה מותר בדיעבד. והובא גם בפת"ש (יו"ד סי' קטז סק"ה). וכן הוכיח בחיי אדם (כלל ב ס"ב) מדברי הבי"ד דאוכלין ומשקין תחת המטה אסור רק לכתחילה, וכן אם נגע במאכל קודם נטילת ידים דהמאכל אינו נאסר בדיעבד. ועי' בחכמת אדם (כלל סח-ג) בענין

בקובץ הפרדס (ח"ב קנ' ה' ס"א נ"ז) מביא מהגה"ק ר' מאיר יחיאל מאוסטרובצה זצ"ל שביאר לפי"ז מה שיצחק ציוה על עשיו קודם הברכה שיביא לו ציד מן החיות, ורבקה ציותה ליעקב שיביא גדיי עיזים, וצריך להבין מדוע בחר יצחק בבשר חיות דוקא.

ולפי דברי הגמ' הנ"ל א"ש דהנה האבות קיימו כל התורה עד שלא ניתנה (יומא כח ב) ומסתמא גם האבות היו נוהגים איסור בשר תאוה כמו כל ישראל במדבר, מאחר שהיו יכולים לעשות מזבח בכל מקום שרצו ולהקריב שלמים.

והנה מקודם היה העבודה בבכורים, ומבואר בספרים דגם יצחק ידע כי עשיו אינו מתנהג כשורה. ויצחק חשב כי עשו הבכור, שלא ידע שמכר בכורתו ליעקב עד שאמר לו עשו את בכורתי לקח (בראשית כ"ז ל"ו) כמבואר ברש"י שם, ושוב לא היה לו שום עצה לאכול בשר בהמה, משום דעשו דהוא הבכור - אינו ראוי לעבודה, ויעקב אינו בכור, ולכך ציוה להביא ציד מחיה שאינה ראויה להקרבה, ואינו בכלל איסור בשר תאוה. אבל רבקה ידעה את האמת - שעשו מכר בכורתו ליעקב, ויעקב הוא הבכור וראוי לעבודה, לכן ציותה ליעקב לעשות קרבן מהגדיים, וטעם הגדי כטעם הצבי כמו שפירש"י בחומש וזה ברור ונכון. עכ"ל ק.

19. ספר שיעורי הרב

סימן כג תלוש ולבסוף חברו

א.

כתב השו"ע (סי' ו ס"ב) "השוחט בדבר המחובר לקרקע או לגוף כגון צפורן ושרן המחוברין בבהמה שחיתתו פסולה, ובתלוש מן הקרקע ולבסוף חברו בקרקע לא ישחוט ואם שחט שחיתתו כשירה, ואפי' אם בטלו." הרי דס"ל דתלוש ולבסוף חברו דינו כתלוש לענין שחיטה. ומקורו מדברי הרמב"ם בהל' שחיטה (פ"א הי"ט). אולם הט"ז שם (ס"ק ה) והש"ך שם (ס"ק ו) הביאו שהרא"ש בחולין (פ"א סי' כב) חולק וס"ל דתלוש ולבסוף חברו דינו כמחובר לענין שחיטה, דאיבעיא דלא איפשיטא היא בגמ' חולין (טז-טז): ואולינן בה לחומר, הלכך אם שחט בו אף בדיעבד שחיתתו פסולה. ולכאורה צ"ע בדעת הרמב"ם, דהיאך אפשר לומר דתלוש ולבסוף חברו דינו כתלוש, הא אמרינן בעלמא דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע (שבועות מב:). ועוד, שהרי הרמב"ם בעצמו כתב בהל' מעילה (פ"ה ה"ה) שאין מעילה אלא בדבר התלוש מן הקרקע, ומש"ה אם הקדיש בית ודר בו לא מעל. הרי להדיא דס"ל לענין מעילה דתלוש ולבסוף חברו דינו כמחובר, ומאי שנא שחיטה ממעילה.

ואמנם כבר תמה הכס"מ שהרמב"ם לכאורה סותר את עצמו בהל' עבודה זרה (פ"ח ה"ד), שהרי כתב שם שהמשתחוה לבית בנוי הרי זה אסור בהנאה אע"פ שהמשתחוה להר או לשאר קרקע לא אסרה. ולכאורה מזה מתבאר דס"ל להרמב"ם דתלוש ולבסוף חברו דינו כתלוש, ודלא כמו שפסק בהל' מעילה. עיי"ש שתי' הכס"מ דאולי משום

חומרא דע"ז פסק הרמב"ם שדינו כתלוש. אך לפי מה שהבאנו לעיל לכאורה מבואר שא"א לפרש כן, שהרי אף בהל' שחיטה פסק הרמב"ם דתלוש ולבסוף חברו דינו כתלוש, וא"כ הדרה קושיא לדוכתה דמאי שנא שחיטה וע"ז ממעילה.

ותי' על זה הגר"מ ז"ל שיש לחלק בין דינים התלויים בשם קרקע ושם מטלטלין לדינים התלויים בשם מחובר ושם תלוש, דתלוש ולבסוף חברו דינו כקרקע, אך אין דינו כמחובר הואיל ואינו מחובר לקרקע בחיבור טבעי. וממילא ככל דין התלוי בשם קרקע, כגון הא דאין נשבעין על הקרקעות, והא דאין אונאה לקרקעות, גם תלוש ולבסוף חברו דינו כקרקע. ומה"ט אין מועלין בתלוש ולבסוף חברו הואיל ודינו כקרקע.

אבל איסור הנאה דע"ז אינו תלוי בשם קרקע ושם מטלטלין, אלא בשם מחובר ושם תלוש. דהנה יעויין ברמב"ם הל' עבודה זרה (פ"ח ה"א) שכתב "כל שאין בו תפיסת יד אדם ולא עשהו אדם אע"פ שנעבד הרי זה מותר בהנאה. לפיכך עובדי כוכבים העובדים את ההרים ואת הגבעות ואת האילנות וכו' ואת הבהמה הרי אלו מותרין בהנאה." הרי מבואר שהמשתחוה להר לא אסרה לא משום דהוי קרקע אלא משום דאין בו תפיסת יד אדם (פי' שאדם לא עשהו), כמבואר במתני' דע"ז (מה.). ומה"ט אף המשתחוה לבהמה לא אסרה, דאע"ג דבהמה ודאי דינה כמטלטלין ולא כקרקע, מ"מ הואיל ואין בה תפיסת יד אדם מש"ה אינה נאסרת. |

ועיי"ש עוד ברמב"ם (סוף ה"ב) שאבני הר שנדלדלו ועבדן במקומן מותרות הואיל ואין בהן תפיסת יד אדם. ובגמ' ע"ז (מו.) נחלקו בזה האמוראים, ולדיעה א' שם הרי הן אסורות משום דלאחר שנדלדלו שוב אין דינם כקרקע אלא כמטלטלין. אך אנן קיי"ל כאידך דיעה שהן מותרות, וה"ט משום דאע"ג דבדאי דינם כמטלטלין לאחר שנדלדלו, מ"מ עדיין אין בהן תפיסת יד אדם, ולענין איסור הנאה דע"ז לא אזלינן בתר שם מטלטלין ושם קרקע, אלא הכל תלוי אם יש בו תפיסת יד אדם או לא, וכל שאין בו תפיסת יד אדם דינו כמחובר ולא נאסר מדין ע"ז. ועוד איתא התם בגמ' דתרנגולת שהטילה ביצה ועדיין לא זקפה שום אדם, אינה נאסרת אף אם נעבדה, וה"ט כמו שנתבאר, דאע"ג דודאי דינה כמטלטלין, מ"מ הואיל ואין בה תפיסת יד אדם, ממילא אינה נאסרת מדין ע"ז.

ומעתה מיושבת הסתירה בדברי הרמב"ם בין מעילה לעבודה זרה. שהרמב"ם סובר שדין מעילה תלוי בשם קרקע ושם מטלטלין, כמו חיוב שבועה ודין אונאה, ולפיכך הואיל ותלוש ולבסוף חברו הוי מחובר לקרקע, ממילא דינו כקרקע ואין מועלין בו. אבל איסור הנאה דע"ז אינו תלוי בשם קרקע ושם מטלטלין אלא בתפיסת יד אדם. וא"כ כמו שמצינו דברים שדינם כמטלטלין ומ"מ אינן נאסרין מפני שאין בהן תפיסת יד אדם, ה"ה נמי י"ל לאידך גיסא לגבי בית, דאע"ג דבעלמא דינו כקרקע מפני שהוא

מחובר לקרקע, מ"מ הואיל ויש בו תפיסת יד אדם, מש"ה לגבי איסור הנאה דע"ז דינו כתלוש ושפיר נאסר.¹⁶²

| ונראה להוסיף דלפי יסוד הגר"מ יש ליישב שיטת הרמב"ם בדין תלוש ולבסוף חברו לענין שחיטה. דהנה כתב הרמב"ם בהל' שחיטה (פ"א הי"ט-כ) "התולש קנה או שן או שקצץ צור או צפורן והרי הן חדין ואין בהן פגם שוחטין בהן, ואם נעצן בקרקע לא ישחוט בהן ואם שחט שחיטתו כשירה. שחט בהן כשהן מחוברין מתחילת ברייתן קודם שיעקור אותן שחיטתו פסולה." ומדבריו מבואר דס"ל שפסול מחובר לקרקע לענין שחיטה אינו תלוי בשם קרקע אלא בהיבור טבעי, דהיינו מה שהדבר מחובר לדבר אחר מתחילת ברייתו. ומה"ט העלה שאם נעץ צור או קנה בקרקע שחיטתו כשירה בדיעבד, דאע"ג דתלוש ולבסוף חברו דינו כקרקע, מ"מ הואיל והצור או הקנה לא היו מחוברין לקרקע מתחילת ברייתן, ממילא לענין שחיטה דינם כתלוש.

ניתנה תורה ונתחדשה הלכה - אין למדין דבר קודם מתן תורה

משה שווערד

א. רש"י מסכת שבת דף קלה עמוד א

דורות הראשונים - מאברהם עד מתן תורה, שנתנה מילה ולא נהגו טומאה.

ב. ספר שערים מצויינים בהלכה

במס' יומא (כת:): קיים אברהם אבינו כל התורה כולה וכו', ועוד הוסיף להקשות בס' לשון הזהב, הא איתא במס' ב"מ (פז.), והובא גם ברש"י (וירא יח-ח), ולחם לא הביא, משום שפירסה שרה נדה באותו היום, ואברהם אבינו היה אוכל חולין בטהרה, ואם היה נזהר בחולין בטהרה, א"כ בודאי היה זהיר בטומאת לידה. ולכן פירש דעיקר הקושיא מהדורות שלאחר האבות, ומש"כ רש"י מאברהם, לאו דוקא, אלא אח"כ. ולי נראה לתרץ דהא דכתב רש"י, ולא נהגו טומאה, על עבדיהם של האבות קאי, שהעבדים ושפחות בודאי לא נהגו בכל זה, ואפ"ה קיים אברהם עליהם דין מילה בשמיני, דדוקא האבות בעצמם קיימו התורה, ולא העבדים והשפחות מקנת כסף ויליד בית.

ג. רמב"ם יד החזקה הלכות אבל פרק א

(א) מצות עשה להתאבל על הקרובים שנאמר ואכלת חטאת היום הייטב בעיני ה' ואין אבילות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד שהוא יום המיתה ויום הקבורה אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה אף על פי שנאמר בתורה ויעש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ומשה רבינו תקן להם לישראל שבעת ימי אבלות ושבעת ימי המשתה:

ד. מהר"ץ חיות מסכת שבת דף קלה עמוד א

גמ' דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמונה. נ"ב על שו"ת נו"ב מהדו"ת חיו"ד ס"י בתשובותיו להגאון מהר"י ברלין. ועי' שאילתות פ' לך סי' ט'. ודע הא דכ' הרמב"ם פ"א מהל' אבל ה"א דשבעה דאבילות אינו רק תקנת משה. והא דמצינו בתורה ויעש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה. אע"ג דעיקר דבריו הוא מן ירושלמי פ"ק דמו"ק. אכן שם בירושלמי נאמר הלשון אין למדין דבר קודם מתן תורה. אבל הלשון ניתנה תורה ונתחדשה הלכה הוציא מכאן:

ה. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת חולין פרק ז

[ו] לדעת ר' יהודה האוכל כזית מגיד הנשה של בהמה טמאה חייב שתי מלקיות משום בהמה טמאה ומשום גיד הנשה. ואין הלכה כר' יהודה. ושים לבך לכלל הגדול הזה המובא במשנה זו והוא אמרם מסיני נאסר, והוא, שאתה צריך לדעת שכל מה שאנו נוהרים ממנו או עושים אותו היום אין אנו עושים זאת אלא מפני צווי ה' על ידי משה, לא מפני שה' צוה בכך לנביאים שקדמוהו, דוגמא לכך, אין אנו אוכלים אבר מן החי לא מפני שה' אסר על בני נח אבר מן החי, אלא מפני שמשה אסר עלינו אבר מן החי במה שנצטווה בסיני שישאר אבר מן החי אסור. וכן אין אנו מלים בגלל שאברהם מל את עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שה' צונו על ידי משה להמול כמו שמל אברהם עליו השלום, וכן גיד הנשה אין אנו נמשכים בו אחרי אסור יעקב אבינו אלא צווי משה רבינו, הלא תראה אמרם שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני, וכל אלה מכלל המצות.

ו. מהר"ץ חיות מסכת ברכות דף כו עמוד ב

גמרא תפלות אבות תקנום. נ"ב הנה הרמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"א כתב ג"כ אברהם תקן תפלת שחרית יצחק מנחה יעקב ערבית ואולם פ"ה מהל' תפלה ה"ח פסק כמ"ד תפלות כנגד תמידים תקנו והאמת הוא דבזה ליכא שום חולק דהאבות תקנו התפלות ושם בהל' מלכים דמדבר רבינו מן סדר התפשטות מצות ה' עד שבא משה רבינו נקט הענין כפי מה שהיה אולם במה שהוא חובה עלינו הנה כלל גדול אצלנו אין למדין דבר מקודם מתן תורה (ירושלמי פ"ג דמועד קטן) ועי' רמב"ם פי' המשניות סוף פ' גיד הנשה ומשנה למלך פ"י מהל' מלכים ה"ו וא"כ נהי דאבות תקנו מ"מ אין תקנתם לחוב עלינו ומפני זה צריך לומר דאנשי כנסת הגדולה תקנו נגד תמידים ורק משום תקנתם אנו מצווים להתנהג כן וכן משמע לשון הש"ס כאן תפלות אבות תקנו ואסמכינהו רבנן על קרבנות היינו דזאת בודאי ברור דאבות תקנו רק רבנן דעשאו חוב עלינו היא דומיא דקרבנות ונכון:

ז. שו"ע אבן העזר - סימן א

(ז) היו לו בנים כשהיה עובדי כוכבים, ונתגייר הוא והם, ה"ז קיים מצוה:

ח. ספר בית שמואל על אה"ע - סימן א

(יב) בנים בהיותו עכו"ם. אע"ג דקי"ל גר שנתגייר כקטן שנולד דמי מ"מ כיון דבנכרותו כבר קיים פ"ו דאז היה זרעו מיוחס אחריו לכן הוא פטור כ"כ תוס' ועיין בת"ה סי' רע"ז לענין בכורה קשה ג"כ קושיא זו ושם לא שייך תירוק זה ב"ה [1] ומשמע מתוס' אפילו לא נתגיירו בניו עמו קיים פ"ו וכ"כ בתשו' מהרי"ל סי' רכ"ג [2] אלא המחבר פוסק כרמב"ם והטור דס"ל דוקא שנתגיירו הבנים. אע"ג בח"ש פוסק כמהרי"ל וטעמו מבואר בתשו' דמדמה ה"ש לעכו"ם משום דס"ל אפילו לא נתגיירו הבנים ג"כ קיים פ"ו מ"מ המחבר בח"ש לא פוסק מטעם זה אלא מחמת שאר טעמים שכתב שם בתשובה:

ט. מהר"ץ חיות מסכת חולין דף סא עמוד א

תד"ה כל עוף הדורס טמא כו' ואי הלכה מסיני א"כ ל"ל דכ' פרס ועזניה. נ"ב עיין סוכה כח ע"א אמרינן הלכתא וקרא סמכתא בעלמא. ועי' יד מלאכי ס' תקמ"ו כמו דאמרי' בעלמא מדרבנן ואסמכתא בעלמא ה"נ אמרינן מדאורי' וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש אלא שלא הביא ראייה לדבריו. ואולם מש"ס דסוכה יש ראייה ברורה דאף בהל"מ טרח הש"ס להביא ראייה ממקרא. ומ"ש התוס' דנח בדק את כולם ומצא שאין טהור דורס הנה לפי מה שביארתי בספרי לתרץ קו' הגאון מהר"י ברלין ז"ל בפ"י לשאלות פ' ויחי דלפי הכלל שנתנו בירושלמי פ"ג דמועד קטן דאין למדין דבר מן קודם מתן תורה איך ילפינו (יבמות מד ע"א) מן מה דכתיב באברהם מקץ עשר שנה לשבת אברם דשהה עשר שנים ולא ילדה חייה לגרשה הרי אין למדין מן קודם מתן תורה והניח בצ"ע וכבר קדמו בקו' זו הגאון בעל יפה תואר פ' ויחי בקו' דומה לזה מהך דלמדו (תענית ח) מיוסף דאסור לשמש בשני רעבון והתירוץ בזה דענין שנברר בנסיון כמו בהך דעשר שנה שא"י להוליד בכה"ג אינו בכלל למוך וכן מדות והנהגות טובות יכולין ללמוד אף מן קודם מתן תורה. וא"כ אם בדק נח כל העופות הטהורות ומצאן דאינם דורסים א"כ נתברר לו טבעם של העופות. ובכה"ג שפיר ילפינו מן קודם מתן תורה והדר יוקשה פרס ועזניה ל"ל דהרי בכה"ג שפיר ילפינו מנח וקרא אך למותר. וראיתי להרב בעל יד המלך ריש הל' מא"ס דהקש' דאם היה להם קבלה מנח א"כ מאי מקש' הש"ס וכי משה קניגי ובליסטרי היה הרי הוה להם קבלה ובאמת לפי מש"כ לעיל דעיקר קו' הגמרא וכי קניגי ובליסטרי היה ומנא ידע כל הטמאים אשר אין להם רק סימן אחד של טהרה לחוד א"כ כל הטהורות בדק נח בשעת הקרבה אבל לא הטמאות ובאמת התוס' התעוררו בעצמם כאן על הך דהשועה ותי' לנכון דאינה אלא וולד בהמה והרבה יש לי להאריך:

י. מהר"ץ חיות מסכת יבמות דף ד עמוד ב

גמרא ממילה ותמיד שכן ישנן לפני הדיבור. נ"ב וקשה הרי כאן רצה הש"ס ללמוד דזולת קרא דעליה ה"א דעשה דיבום דוחה ל"ת דאחות אשה ויבום הוא עשה דקודם הדיבור דהרי הנהיג בה יהודה קודם מתן תורה ושוב נוכל ללמוד מ"ע דיבום ממ"ע דמילה ותמיד שדוחין ל"ת וצריכין קרא דעליה ומצינו ילקוט סוף משלי על קרא רבות בנות עשו חיל וגו' אר"י ב"ר סימון אברהם נצטווה על המילה וכו' יעקב על גיד הנשה יהודה על היבום ע"ש ובספרי תורת נביאים הוכחתי מסוגית הש"ס כאן דגירסת המדרש רבה פ' וישב פ' פ"ה ובויקרא רבה פ' ב' נכונה יותר דשם נאמר דיהודה התחיל במצות יבום היינו מצד עצמו הנהיג כן ולא נצטווה ע"ז ושוב לא הוי יבום מ"ע דקודם הדיבור וכן הרמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"א דמונה והולך ספר הקבלה מאדם הראשון ואילך אינו מביא הך דיהודה על היבום וע"כ למד מסוגית הש"ס

דכאן וז"ב ועי' חידושי ריטב"א כאן שכתב ג"כ בזה"ל אע"ג דחזינו ליהודה ואבות שהיו נוהגין ביבום לאו מתורת חיוב אלא כדרך שקיים אברהם עירובי תבשילין ע"ש אולם מ"ש הריטב"א בשם רש"י כאן דפי' בהדיא דיבום אינה לפני הדיבור ליתא ברש"י שלפנינו [ועמ"ש הרמב"ן על התורה שם בפרשה]: שם ומכלהו נמי שכן ישנו לפני הדיבור. נ"ב לפי מה דחשוב כאן בש"ס פסח עשה דקודם הדיבור אע"ג דנצטוו ע"י משה רבינו בזה מ"מ היה קודם מתן תורה. א"כ איך ילפינן מכבוד אב ואם דדחי ל"ת דשבת אלולי הקרא והרי אמרי' בש"ס (סנהדרין נו ע"ב) שבת ודינים וכבוד אב ואם נצטוו במרה וא"כ גם עשה דכיבוד עשה דקודם הדיבור. וי"ל כיון דגם שבת נצטוו במרה ושניהם קודם הדיבור הם ויכולין ללמוד מזה דהיכי דשניהם אחר הדיבור דאמרינן עשה דחי ל"ת. והטעם דלא ילפינן מתמיד פסח ומילה אע"ג דשניהם קודם הדיבור דשבת במרה נאמר. י"ל משום דהעיקר תלוי באיזה מצוה שקדמה ל"ת בזמן והל"ת באה בגבול העשה. בכה"ג אין הל"ת הבאה אחרי העשה אלים לדחות המצוה אשר נהוגה כבר. וא"כ דוקא מ"ע דכיבוד אב ואם ושבת דשניהם במרה נצטוו הוו כשניהם לאחר הדבור דנאמרו בסיני יחד. משא"כ תמיד פסח ומילה דמצות אלו נאמרו קודם שנצטוו במרה על שבת. והל"ת דשבת באה בגבול מצות אלו ולמ"ע אלו משפט הקדימה ועפ"ז לא קשה קו' השאגת אריה סימן צ"ו דלמה לא ידחה מ"ע דאכילת פסח ל"ת דגיד הנשה הרי שניהם קודם הדיבור אבל לפי הנ"ל כיון דל"ת דגיד הנשה קדים שוב עשה דאכילת פסח הבאה אח"כ לא אלים לדחות ל"ת דג"ה שקדם לנו מומנים הרבה [אך לפ"ז קשה מ"ש לקמן ו' א' אלא סד"א תיתי מבנין בהמ"ק כו' נגמר מהכא דלא דחי. ולקמן ז' א' אבל מיתת ב"ד דחי שבת דאתי עשה ודחי ל"ת הדר אמר כו' ודו"ק] ובספרי תורת נביאים מאמר דברי קבלה הארכתי בזה ועי' תוס' (קידושין לח ריש ע"א) ד"ה דאקרוי עומר דהביאו בשם הירושלמי דעשה הדיבור לא דחי ל"ת וכאן אמרינן להיפך דעשה דקודם הדיבור חמור ודחי אף ל"ת שבכרת ולא ילפינן מיניה למקום אחר וכבר התעוררו בקוש' זו הרב מהרי"ט ח' קידושין והרב בעל פ"י והניחו בצ"ע:

יא. מהר"ץ חיות מסכת סנהדרין דף נו עמוד ב

גמ' עשר מצות ואילו הן ז' מצות ב"נ הוסיפו דינים ושבת וכבוד אב ואם. נ"ב מכאן ראייה לשיטת דכבוד אב ואם אינו רק מצוה אחת דאם כדעת הסמ"ג והרמב"ן מובא במשנה למלך דרך מצותיך סוף ח"א דשתי מצות הוא א"כ אחד עשר מצות המה ולמה אמרו עשר מצות נצטוו במרה. ומה שהצריכו להצטוות עוד הפעם על מצות בני נח מה שכבר נצטווה אדם ונח מכאן ראייה לשיטת הרמב"ם פ' גיד הנשה על משנת נוהג בטורה שכו' כל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושים רק במצות הקב"ה על ידי משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו כמו שאין אנו אוכלין אבר מ"ה אינו מפני שהקב"ה אסרו לנו אלא שמשה צוה עלינו אבר מ"ה במה שצוה בסיני ע"ש וא"כ אילולא שנצטוו במרה ע"י משה רבינו על ז' מצות ב"נ לא היה עליהם לחוב ומפ"ז הוצרכו להצטוות מחדש ומיושב קושית התוס' כאן דהרי איכא מילה וג"ה שנצטוו האבות. אבל לפי הנ"ל ניחא דמצות אלו ג"כ אינם עלינו לחוב רק במה שנצטוו עוד הפעם בסיני אבל קודם לזה לא ובמרה לא נצטוו עדיין על המילה וג"ה רק עשר מצות אלו בלבד. ומפ"ז לא חשיב להו כאן וכבר אמרו כלל גדול ע"ז בירושלמי פ"ג דמועד קטן דאין למדין דבר מן קודם מתן תורה. וראיתי בשו"ת רשב"ש סימן תקמ"ג שכתב דמפ"ז הוצרכו להצטוות עוד הפעם על שבע מצות ב"נ משום דקי"ל לקמן נ"ט ע"א דמצוה שנאמרה לב"נ ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח וא"כ אם לא נצטוו עוד הפעם לא היה לחוב רק לישראל בלבד ומפ"ז הוכרחו להצטוות עוד הפעם דמקרי נאמרה ונשנית ע"ש וכיוצא בזה כתבו התוס' (חולין כ"ג ע"א) ד"ה תמות ואע"ג דכל תורת משה לישראל נאמרה ולא לעכו"ם (ועיין שו"ת ח"צ סימן כ"ו) ואיך אפשר דעיקר הצווי לא תבא רק עבור עכו"ם י"ל דכמו בקרבנות יש נ"מ גם אלינו דאסור לקבל מהם קרבנות מחוסר אבר כן יש נ"מ בשאר מצות ב"נ ג"כ לישראל דאם ב"נ אסורים במצות אלו שוב אסור להכשילם בזה משום לאו דלפני עור לא תתן מכשול:

יב. מהר"ץ חיות מסכת שבת דף קלה עמוד א

גמ' דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמונה. נ"ב עי' שו"ת נו"ב מהדו"ת חיו"ד ס"י בתשובותיו להגאון מהר"י ברלין. ועי' שאילתות פ' לך סי' ט'. ודע הא דכ' הרמב"ם פ"א מהל' אבל ה"א דשבעה דאבילות אינו רק תקנת משה. והא דמצינו בתורה ויעש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה. אע"ג דעיקר דבריו הוא מן ירושלמי פ"ק דמו"ק. אכן שם בירושלמי נאמר הלשון אין למדין דבר קודם מתן תורה. אבל הלשון ניתנה תורה ונתחדשה הלכה הוציא מכאן:

יג. מהר"ץ חיות מסכת תענית דף כח עמוד א

גמ' הללו ד"ת ופירש"י דמנחה יצחק תקן. נ"ב אע"ג דקי"ל אין למדין דבר מן קודם מתן תורה עי' ירושלמי פ"ג דמו"ק ועי' (יומא כ"ח ע"ב) ואנן מאברהם אבינו נוקים ונגמר דעשיית האבות אין עלינו לחובה רק תורת משה רבינו לבד. מ"מ כאן כיון דמפורש בתורה עכ"פ חמור לענין זה שאין צריכה חיזוק:

יד. מהר"ץ חיות מסכת חולין דף טז עמוד א

גמרא קרא זריזותי' דאברהם קמ"ל. נ"ב עיין (יומא כח ע"א) ואנן מאברהם נקום ונגמר ועי' ערוך ע' שחר דפי' דאין למדין מאברהם מפני שעדיין לא נצטווה במצות. ועיין ירושלמי פ"ג דמו"ק הנחנו כלל בזה. דאין למדין מקודם מתן תורה. ורק חביבות המצוה מה שהוא רק התנהגות טובות ולא מצד חיוב למדין גם מאברהם כמו דילפינן מן וישכם אברהם בבוקר דזריזין מקדימין למצות והא דדרשינן בובחים דשחיטת קדשים

טעונה כלי עי' תוס' כאן צ"ל דשאני קדשים דנצטוו בני נח דכתיב לעבדה ולשמרה ודרשינן בכראשית רבה לעבדה אלו הקרבנות וכדבר שנצטוו שוב למדין מהם שפיר כמו דילפינן מן מצות מילה באברהם הרבה ענינים מה שנוגע אלינו:

טו. דף על הדף מסכת חולין דף טז עמוד א

הגאון ר' יוסף ענגיל בספרו בית האוצר (מערכת א - ב ע' 8) כותב: בגוף הד' מילתא דאין למידין מקודם מ"ת. הבאתי ש"ס זבחים (דף צ"ז ע"ב) דיליף מויקח אברהם את המאכלת דעולה טעונה סכין, וש"ס יבמות (דף ס"ד ע"א) דיליף דין נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה דיוציא מאברהם ע"ש, והנה מצינו עוד בגמ' לימודי דינים מאברהם ע' יבמות (דף מ"ב ע"א) דיליף דין הבחנת ג' חדשים מקרא דלהיות לך לאלוקים ולזרעך אחר כך דכתיב באברהם, וע"ע שבועות (דף ל"ח ע"ב) יליף דשבועה בעי אנקוטי חפצא מאברהם דאתפסי' לאליעזר ברית מילה כשהשביעו ע"ש ברש"י ד"ה לאתפוסי בחפצא, וע"ע בבא בתרא (דף ק' ע"א) הלך בה לאורכה ולרוחבה קנה כו' דברי ר"א כו' מ"ט דר"א דכתיב קום התהלך בארץ לאורכה ולרוחבה כי לך אתנה כו' [והאי קרא באברהם כתיב, ויש לדחות דשם הוצרך הקנין להועיל גם אחרי מ"ת כשיחזיקו ישראל בארץ].

וע"ע חולין (ד' ט"ז ע"א) דיליף שחיטה בתלוש מאברהם מקרא דויקח את המאכלת הנ"ל ע"ש, וע"ע פסחים (דף ד' ע"א) דיליף זריזין מקדימין למצוות מאברהם מקרא דוישכם אברהם בבוקר, וע"ע ברכות (ד' י"ח ע"א) ר' אשי אמר כל זמן שמוטל עליו לקברו כמוטל לפניו דמי (לענין פטור מק"ש ותפלה כו') שנאמר ויקם אברהם מעל פני מתו, ונאמר ואקברה מתי מלפני, ובב"ר פרשה נ"ח א"ר יוחנן מן הן תנינן מי שמתו מוטל לפניו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין וכל מצות שבתורה מן הכא ויקם (ואברהם מעל פני מתו) וידבר, וע"ע ב"ב (דף ס"ח ע"ב) במשנה המוכר את השדה כו' לא מכר את החרוב המורכב ולא את סדן השקמה ושם (דף ס"ט ע"ב) מנא ה"מ א"ר יהודה אמר רב דאמר קרא ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וגו' מי שצריך לגבול סביב, יצאו אלו שאין צריכין לגבול סביב א"ר משרשיא מכאן למצרים מה"ת ע"ש ברשב"ם, וע"ע ב"ק (דף ס' ע"ב) רעב בעיר פזר רגליך שנא' ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה וגו', וע"ע ערכין (ד' ט"ז ע"ב) מנין שלא ישנה אדם מאכסניא שלו מה"ת שנא' אל המקום אשר הי' שם אהלה בתחלה ר' יוסי בר חנינא אמר וילן למסעיו כו' [והני קראי באברהם כתיבי ואצלם הך דב"ק ודערכין הם ענייני הנהגה ור"א ולא דמי ללימוד דין ודלא ילפי' מקודם מ"ת] עכ"ד.

טז. מהר"ץ חיות מסכת חולין דף סא עמוד א

תד"ה כל עוף הדורס טמא כו' ואי הלכה מסיני א"כ ל"ל דכ' פרס וענינה. ג"ב עיין סוכה כח ע"א אמרינן הלכתא וקרא סמכתא בעלמא. ועי' יד מלאכי ס' תקמ"ו כמו דאמר' בעלמא מדרבנן ואסמכתא בעלמא ה"נ אמרינן מדאורי' וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש אלא שלא הביא ראייה לדבריו. ואולם מש"ס דסוכה יש ראייה ברורה דאף בהל"מ טרח הש"ס להביא ראייה ממקרא. ומ"ש התוס' דנח בדק את כולם ומצא שאין טהור דורס הנה לפי מה שביארתי בספרי לתרץ קו' הגאון מהר"י ברלין ז"ל בפ"י לשאלות פ' ויחי **דלפי הכלל שנתנו בירושלמי פ"ג דמועד קטן דאין למדין דבר מן קודם מתן תורה איך ילפינן (יבמות מד ע"א) מן מה דכתיב באברהם מקיץ עשר שנה לשבת אברם דשהה עשר שנים ולא ילדה חייב לגרשה הרי אין למדין מן קודם מתן תורה והניח בצ"ע וכבר קדמו בקו' זו הגאון בעל יפה תואר פ' ויחי בקו' דומה לזה מהך דלמדו (תענית ח) מיוסף דאסור לשמש בשני רעבון והתירוץ בזה דענין שנברר בנסיכון כמו בהך דעשר שנה שא"י להוליד בכה"ג אינו בכלל למוד וכן מדות והנהגות טובות יכולין ללמוד אף מן קודם מתן תורה. וא"כ אם בדק נח כל העונות הטהורות ומצאן דאינם דורסים א"כ נמכר לו טבעם של העונות. ובכה"ג שפיר ילפינן מן קודם מתן תורה והדר יוקשה פרס וענינה ל"ל דהרי בכה"ג שפיר ילפינן מנח וקרא אך למונתו. וראיתי להרב בעל יד המלך ריש הל' מא"ס דהקש' דאם היה להם קבלה מנח א"כ מאי מקש' הש"ס וכי משה קניגי ובליסטרי היה הרי הוא להם קבלה ובאמת לפי מש"כ לעיל דעיקר קו' הגמרא וכי קניגי ובליסטרי היה ומנא ידע כל הטמאים אשר אין להם רק סימן אחד של טהרה לחוד א"כ כל הטהורות בדק נח בשעת הקרבה אבל לא הטמאות ובאמת התוס' התעוררו בעצמם כאן על הך דהשועה ותי' לנכון אינה אלא ולד בהמה והרבה יש לי להאריך:**